

Ślązacy - Franciszek Pieczka

Franciszek Pieczka

Data i miejsce urodzenia	18 stycznia 1928 Godów, Polska
Zawód	aktor teatralny i filmowy
Współmałżonek	Henryka Pieczka
Lata aktywności	od 1954

Zespół artystyczny

Teatr Powszechny w Warszawie

Odnaczenia

Multimedia w Wikimedia Commons

Franciszek Pieczka w Wikicytatach

Franciszek Pieczka podczas jubileuszu 80-lecia [Andrzeja Wajdy](#), Warszawa, 6 marca 2006

Gwiazda w [Łódzkiej Alei Gwiazd](#)

. http://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_Pieczka

Franciszek Pieczka (ur. [18 stycznia 1928](#) w [Godowie](#)) – polski [aktor teatralny](#) i [filmowy](#).

Aktor urodził się i wychowywał w [Godowie](#), wsi położonej w [powiecie wodzisławskim](#) na [Górnym Śląsku](#). W Godowie grał na organach w miejscowym kościele i pracował na roli^[1]. Po II wojnie światowej studiował aktorstwo. Absolwent [PWST](#) w [Warszawie](#) ([1954](#)). [Debiutował](#) w Teatrze Dolnośląskim w [Jeleniej Górze](#). Potem przeniósł się do prowadzonego przez [Krystynę Skuszanę](#), [Teatru Ludowego](#) w [Nowej Hucie](#), gdzie występował w latach 1955-1964. Aktor [Teatru Powszechnego w Warszawie](#).

Aktor teatralny i filmowy. Urodził się 18 stycznia 1928 roku w Godowie.

Należy do najbardziej lubianych i popularnych aktorów w Polsce. Masowa widownia kojarzy go przede wszystkim z ciepłymi, szlachetnymi postaciami, które Pieczka często grał w filmach i telewizyjnych serialach. Sceniczne emploi uzupełnia ten wizerunek i oddaje skalę talentu aktora. Pieczka z równym

powodzeniem grał bowiem "bożych szaleńców", jak i okrutnych despotów.

Franciszek Pieczka jest absolwentem **Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza** w Warszawie. Dyplom uzyskał w 1954 roku. Początkowo pracował w Teatrze Dolnośląskim w Jeleniej Górze. Następnie aktor przeniósł się do **Teatru Ludowego** w Nowej Hucie, gdzie występował w latach 1955-1964. W teatrze prowadzonym przez **Krystynę Skuszanekę** i **Jerzego Krasowskiego** zagrał wiele ważnych ról. Był m.in. Dżumą w Stanie oblężenia wg Alberta Camusa w reżyserii Skuszanki i Krasowskiego (1958), Regimentarzem w Śnie srebrnym Salomei **Juliusza Słowackiego** w reżyserii Skuszanki (1959), Generałem Barczem w Radości z odzyskanego śmietnikawg Generała Barcza Juliusza Kadena-Bandrowskiego w reżyserii Krasowskiego (1960), Senatorem w **Mickiewiczowskich** Dziadach w inscenizacji Skuszanki i Krasowskiego (1960) oraz Horodniczym w **Rewizorze** Mikołaja Gogola w reżyserii **Józefa Szajny**. Jedną z najwybitniejszych ról z okresu pracy w Teatrze Ludowym była postać Lenniego Smalla w sztuce Mysz i ludzie, scenicznej adaptacji powieści Johna Steinbecka, którą w 1956 roku wyreżyserował Jerzy Krasowski. Pieczka stworzył wówczas przejmującą postać człowieka naznaczonego i wyobcowanego, o dziecięcej wrażliwości. Podobny rys będzie nosić później wiele innych jego ról.

Równocześnie z debiutem na scenie przyszły pierwsze role filmowe. Po raz pierwszy Pieczka pojawił się na ekranie w niewielkiej roli w Pokoleniu **Andrzeja Wajdy** (1954). Następnie zagrał m.in. Odryna w Matce Joannie od aniołów **Jerzego Kawalerowicza** (1960) i opętanego Pacheco w Rękopisie znalezionym w Saragossie Wojciecha Hasa (1964). Wielką popularność przyniosła Pieczce rola czołgisty Gustlika Jelenia w serialu Czterej pancerni i pies (1966-1970), a uznanie krytyki rola Mateusza w Żywocie Mateusza wg powieści Ptaki Tarjei Vesaasa (1967). W tym wzruszającym, poetyckim filmie **Witolda Leszczyńskiego** Pieczka, używając minimum słów, stonowanymi środkami aktorskim, przedstawił tragiczną postać mężczyzny bezbronnego i nadwrażliwego.

W latach 1964-1969 aktor pracował w **Starym Teatrze** w Krakowie, a w latach 1969-1974 należał do zespołu warszawskiego **Teatru Dramatycznego**. Na scenie krakowskiej grał w inscenizacjach **Zygmunta Hübnera** m.in.: Sama w Happy

Endzie Dorothy Lane (1966) i Włóczęgę w Scenerii zimowej Maxwella Andersona (1967) oraz spektaklach **Jerzego Jarockiego**, m.in.: Glendowera w Królu Henryku IV Williama Szekspira (1965), Benia Krzyka w Zmierzchu Izaaka Babla (1966) oraz Pizania w Cymbelinie Szekspira (1966). Najważniejszą rolą Pieczki na deskach Starego Teatru był tytułowy Woyzeck w dramacie Georga Büchnera w reżyserii **Konrada Swinarskiego** (1966).

"Swinarski wydobyl i wyostrzył całą gorycz, ironię i sarkazm dzieła, operując śmiało efektami ostrymi i kontrastowymi" - pisał o tym spektaklu Stefan Polanica. - "Znalazł przy tym idealnego wykonawcę tytułowej roli w osobie Franciszka Pieczki, który jako zagubiony w nieludzkiej dżungli plebejusz zdumiewa i wzrusza" ("Słowo Powszechne" 1966, nr 292).

W Teatrze Dramatycznym najciekawszą kreację stworzył występując w Marchołcie grubym a sprośnym Jana Kasprowicza w reżyserii **Ludwika René** (1970). Pieczka grał "Marchołta (...) nie 'grubego' i 'sprośnego', ale ascetycznego. (...) Jest to Marchołt poczciwy i prostolinijny" (Lidia Kuchtówna, "Życie Literackie" 1970, nr 37).

Odkroczyli od bohaterów "prostolinijnych" były role szwarczarakterów w niemieckich filmach z przełomu lat 60. i 70. oraz udział w filmach **Andrzeja Kondratiuka**, m.in. Hydrozagadce (1970), gdzie podobnie jak w Rękopisie znalezionym w Saragossie Pieczka z powodzeniem grał w konwencji komediowej. W latach 70. aktor wielokrotnie pojawiał się na ekranie. Wystąpił w najgłośniejszych polskich filmach dekady. Zagrał Proboszcza w Chłopach wg **Władysława Reymonta** w reżyserii Jana Rybkowskiego (1973) i Starego Kiemlicza w ekranizacji Potopu **Henryka Sienkiewicza** w reżyserii **Jerzego Hoffmana** (1974). Grał w śląskich filmach **Kazimierza Kutza** Perle w koronie (1971) oraz Paciorkach jednego różańca (1979). Był pamiętnym Czepcem w Weselu wg **Stanisława Wyspiańskiego** w reżyserii **Andrzeja Wajdy** (1972), a także Mullerem w Ziemi obiecanej wg **Władysława Reymonta** (1974).

Od 1976 roku Pieczka związany jest z **Teatrem Powszechnym**. Tutaj ponownie współpracował z Zygmuntem Hübnerem. Reżyser powierzał mu różnorodne role. W słynnym przedstawieniu Lot na kukułczym gniazdem wg Kena Keseya i Dale'a Wassermana (1977), Pieczka zagrał Wodza Bromdena. Była to "zwarta,

wyrazista, przejmująca swym milczącym tragizmem postać (..)" (Stefan Polanica, "Słowo Powszechne" 1977, nr 222). W przedstawieniu Z życia glist Per Olova Enquista (1984) wcielił się w Johana Ludwika Heiberga. Elżbieta Baniewicz pisała, o Heibergu Pieczki, że "demonstruje wyniosłość arystokraty i lodowatość umysłu, pochłonięty jest rozważaniami o własnej śmierci, którym najlepiej sprzyja kontemplowanie gwiazd. Ten wielki mężczyzna, oddalony od żywych swoim chłodem zdaje się pozbawiony wszelkich uczuć" ("Teatr" 1984, nr 8). Pieczka zagrał także m.in. doktora Tomasza Stockmanna we Wrogu ludu Henrika Ibsena w reżyserii Kazimierza Kutza (1979), Kreona w Antygonie według tekstu i w reżyserii Helmuta Kajzara (1982) i Wujka w Kartotece **Tadeusza Różewicza** reżyserowanej przez Michała Ratyńskiego (1984).

Z początkiem lat 80. przybyła jeszcze jedna bardzo ważna rola w dorobku Pieczki. **Jerzy Kawalerowicz** obsadził go jako Karczmarza Taga w ekranizacji książki **Juliana Strykowski** Austeria (1983). Oskar Sobański notował:

"Wszystko, co Strykowski zawarł w postaci karczmarza, mędrca obdarzonego wiedzą o przyszłym losie jego społeczeństwa i nic nie mogącego zrobić, by się odwrócić, wyroki Boskie, Pieczka wyraził do końca. Tag jest naszym przewodnikiem po świecie, który bez niego byłby tylko dziwny i obcy. Jego trzeźwy sceptycyzm, a przede wszystkim serdeczny, pełen miłości stosunek do wszystkich, których jego austeria przygarnęła na tę 'sądną noc' wyłuskują ludzką prawdę spod masek, spod mylącej iluzji rytuału" ("Film" 1983, nr 22).

W następnych latach aktor jeszcze wielokrotnie pojawiał się na ekranie i na scenie. Grał m.in. w ekranizacji Wiernej rzeki **Stefana Żeromskiego** w reżyserii Tadeusza Chmielewskiego (1983) oraz Siedemdziesiątka wg **Edwarda Stachury** w reżyserii Witolda Leszczyńskiego (1985). Wystąpił w Dziewczętach z Nowolipiek wg Poli Gojawiczyńskiej w reżyserii **Barbary Sass** (1985), a także w filmie dla młodzieży Przyjaciel wesołego diabła wg powieści Kornela Makuszyńskiego w reżyserii Jerzego Łukaszewicza (1986). W teatrze zagrał m.in.: w Zmierzchu Izaaka Babla w reżyserii **Krystyny Meissner**, tym razem wcielając się w postać Mendela Krzyka (1987), w Tańcach w Ballybeg Briana Friela w reżyserii Judy Friel (1993), Balladynie **Juliusza Słowackiego** w reżyserii Jarosława Kiliana (1994). Był także Żydem w Weselu Wyspiańskiego reżyserowanym przez **Krzysztofa Nazara** (1995), Oyermachem w Innych

rozkoszach wg **Jerzego Pilcha** i Tichonem w Biesach wg Fiodora Dostojewskiego (2002), spektaklach w reżyserii **Rudolfa Ziolo** (2000).

W ostatniej dekadzie Pieczka grał przede wszystkim w filmach **Jana Jakuba Kolskiego**. Magiczno-wiejskie obrazy Kolskiego sprawiły, że aktor po raz kolejny mógł w pełni zaprezentować swoje artystyczne możliwości, aktorstwo, którego znakiem rozpoznawczym jest charyzma i szczerłość. Z Kolskim Pieczka zrealizował osiem filmów, m.in. Szablę od komendanta (1995), Historię kina w Popielawach (1998), a przede wszystkim Jańcio Wodnika (1993).

"Jego Jańcio zachowuje pamięć dawnej czystości Mateusza" - pisał Tadeusz Lubelski nawiązując do innych ról aktora - "ale bogatszy jest o całe doświadczenie człowieka dojrzałego, który przeżył już poczucie mowy Haratyka, próżność Czepca, sceptycyzm Szczepana, zachowując przy tym wewnętrzną delikatność samego aktora" ("Kino" 1994, nr 3).

W 2001 roku Pieczka zagrał Bartłomieja w Requiem Witolda Leszczyńskiego, dalekim echu Żywota Mateusza, a także św. Piotra w Quo vadis wg Henryka Sienkiewicza w reżyserii Jerzego Kawalerowicza. Można go było oglądać w produkcjach polsko-węgierskich - w roli rabina LewiegoCudzie w Krakowie Diany Groo (2004) i Jeremosa w Ósmym dniu tygodnia Judit Elek (2006). Aktor gra również w popularnym serialu Ranczo.

Na scenie dramatycznej w warszawskim Teatrze Powszechnym wystąpił w ostatnich latach w trzech spektaklach. Zagrał Wilhelma Foldala w Johnie Gabrieli Borkmanie Henryka Ibsena w reżyserii **Zbigniewa Zapasiewicza** (2006), Makarego w Fredrowskim Gwałtu, co się dzieje! Gabriela Gietzky'ego (2006) i Al Lewisa (partnerował mu jako Willy Zbigniew Zapasiewicz) w Słonecznych chłopcach Neila Simona w reżyserii **Macieja Wojtyszki** (2008) - przedstawieniu o dwóch starych wodewilowych aktorach, którzy prowadzą sarkastyczny, inteligentny dialog.

Ważniejsze nagrody i odznaczenia:

- 1955 - Medal 10-lecia PRL;
- 1960 - Nagroda im. Jaracza przyznawana przez SPATiF; Nagroda miasta Krakowa;

- 1967 - Nagroda Ministra Obrony Narodowej I stopnia (zespołowa) za rolę w serialu Czterej pancerni i pies w reżyserii Konrada Nałęczkiego;
- 1968 - Nagroda za rolę Matisa w filmie Żywot Mateusza **Witolda Leszczyńskiego** na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym w Chicago;
- 1974 - Złoty Krzyż Zasługi;
- 1980 - Zasłużony Działacz Kultury; Wyróżnienie za rolę Szczepana w spektaklu Teatru TV Złodej **Wiesława Myśliwskiego** w reżyserii Stefana Szlachtycza na 20. Kaliskich Spotkaniach Teatralnych;
- 1981 - Nagroda I stopnia za role w spektaklach Teatru TV: Czepca w Weselu Stanisława Wyspiańskiego w reżyserii Jana Kulczyńskiego i Plebana w Wojnie w Polsce Pospolitej wg scenariusza **Henryka Kluby** i Juliana Lewańskiego w reżyserii Henryka Kluby na 21. Kaliskich Spotkaniach Teatralnych;
- 1984 - Złoty Ekran za rok 1983 - nagroda przyznawana przez tygodnik "Ekran";
- 1985 - Nagroda im. Gustawa Morcinka;
- 1993 - Nagroda za pierwszoplanową rolę męską w filmie Jańcio Wodnik Jana Jakuba Kolskiego na 18. Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdańsku;
- 1994 - Nagroda główna za tytułową rolę w filmie Jańcio Wodnik Jana Jakuba Kolskiego na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym Krajów Nadbałtyckich w Kaliningradzie;
- 1995 - Nagroda jury za najlepszą rolę męską w filmie Jańcio Wodnik Jana Jakuba Kolskiego na Międzynarodowym Festiwalu Filmów Kinowych Narodów Słowiańskich i Prawosławnych w Moskwie;
- 1996 - Wielki Splendor - nagroda Teatru Polskiego Radia;
- 1996 - Nagroda za rolę Żyda w Weselu Stanisława Wyspiańskiego w reżyserii **Krzysztofa Nazara** w Teatrze Powszechnym w Warszawie na 21. Opolskich Konfrontacjach Teatralnych;
- 1998 - Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Nagroda Towarzystwa Przyjaciół Śląska w Warszawie;
- 2001 - Honorowa Złota Lampka Górnicza przyznana przez Komitet Organizacyjny 32. Rybnickich Dni Literatury, Nagroda Kulturalna Śląska przyznawana przez rząd Dolnej Saksonii za popularyzację śląskiej kultury;

- 2002 - Trzecie miejsce w corocznym plebiscycie "TeleRzeczpospolitej" - telewizyjnego dodatku dziennika "Rzeczpospolita" na najpopularniejszego aktora;
- 2008 - Złoty Medal Gloria Artis - Zasłużony Kulturze;
- 2009 - Nagroda im. Cypriana Norwida w dziedzinie teatru za rolę Ala Lewisa w spektaklu Słoneczni chłopcy w reżyserii Macieja Wojtyszki w Teatrze Powszechnym w Warszawie; Tarnowska Nagroda Filmowa - nagroda za całokształt twórczości; Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Super Wiktor (nagroda Akademii Telewizyjnej) za całokształt osiągnięć.

Autor: Monika Mokrzycka-Pokora, wrzesień 2003; aktualizacja: listopad 2009.
<http://culture.pl/pl/tworca/franciszek-pieczka>